

*Originalni rad*

## **Socijalno statusna obilježja kao determinante socijalne fobije kod adolescenata**

Olivera Kalajdžić

Medicinski fakultet Foča, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

### **Kratak sadržaj**

**Uvod.** Pristupajući istraživanju socijalne fobije, namjera je bila da se doprinese razjašnjenju nekih aspekata ovog fenomena. Predmet istraživanja je socijalna fobija kod adolescenata, kao i provjera da li je ova pojava uslovljena socijalno - statusnim karakteristikama ispitanika.

**Metode.** Od istraživačkih metoda korišten je metod teorijske analize primarnih i sekundarnih izvora i servej metod. Podaci su prikupljeni upitnikom o socijalno - statusnim obilježjima i skalom procjene socijalne fobije. Uzorak ispitanika obuhvatio je 200 adolescenata. Za obradu podataka primjenjene su mjere srednjih vrijednosti i odstupanja od tih vrijednosti i mjere statističke značajnosti razlika među segmentima ukrštenih varijabli.

**Rezultati.** Dobijeni podaci prvo su prikazani kao distribucija intenziteta socijalne fobije, a potom je sagledana priroda odnosa između zavisne varijable i nezavisnih varijabli. Rezultati pokazuju da 133 (66,5%) ispitanika posjeduje nizak stepen socijalne fobije, kod 44 (22,0%) ispitanika prisutna je umjerena socijalna fobija i kod 23 (11,5%) ispitanika simptomi socijalne fobije veoma su izraženi. U ispoljavanju socijalne fobije kod ispitanika muškog i ženskog pola postoje velike sličnosti i neznatne razlike. Razlike u ispoljavanju socijalne fobije kod prvorođene i drugorođene djece, takođe, nisu statistički značajne, a ne postoji ni statistički značajna povezanost između socijalne fobije i obrazovnog uzrasta.

**Zaključak.** Najveći procenat ispitanika pokazuje nizak i umjeren nivo socijalne fobije (88,5%), a prevalenca izražene socijalne fobije kod adolescenata je 11,5%. Socijalno-statusna obilježja (pol, redoslijed rođenja i obrazovni uzrast) nisu značajne determinante koje utiču na intenzitet socijalne fobije.

**Ključne riječi:** socijalna fobija, fobični strah, adolescencija

### **Uvod**

Jedna od najčešćih smetnji u razvoju predadolescenata i adolescenata, posebno studenata, je socijalni strah. No, na sreću,

socijalni strah je najčešće normalna pojava. Nema osobe koja nije osjetila napetost ili nelagodnost pri susretu sa važnim osobama, ili, pak, kada je trebalo javno da nastupa ili nešto da uradi pred

*Adresa autora:  
Olivera Kalajdžić,  
diplomirani psiholog,  
Medicinski fakultet Foča,  
Studentska 5, 73300 Foča,  
olivera.kalajdzic@yahoo.com*

drugima. Strah nastao u takvim situacijama, obično, nije osiromašujući i blokirajući, već je konstruktivan, opominje na ozbiljnost situacije i potrebu da osoba angažuje svoje kapacitete u datim socijalnim okolnostima i uspješno obavi zadatak ili obavezu koju je imala. Međutim, dešava se da normalno socijalno strahovanje prelazi u oblik koji osiromašuje kvalitet življenja, dovodeći do potpune socijalne disfunkcionalnosti.

Pojam socijalna fobija sastoji se od dvije riječi: socijalna, što implicira društvene okolnosti, i fobija, što znači strah, pa se može reći da socijalna fobija označava strah koji se javlja u društvenim okolnostima i situacijama [1]. Iako ne postoji saglasnost o definitivnom obimu i sadržaju ovog pojma, on podrazumijeva više komponenti, a to su:

- određene karakteristike ličnosti: stidljivost, opšta socijalna strašljivost, nesigurnost,
- određena ponašanja, kao što su inhibirano ponašanje ili fobično ponašanje, izbjegavanja,
- nedostatak socijalnih vještina u društvenim okolnostima, socijalna disfunkcionalnost,
- određeni oblici fobijskog straha od društvenih i interpersonalnih interakcija, javnog nastupa, kritičkog posmatranja i procjene drugih, gubitka tjelesne kontrole i sl.

Za socijalnu fobiju karakterističan je strah od situacija u kojima bi izgled osobe, njeno ponašanje, obavljanje određenih aktivnosti ili drugi aspekti ličnosti, mogli biti izloženi pažljivom procjenjivanju od strane drugih osoba. Sa kliničkog stanovišta, socijalna fobija se određuje kao oblik stalnog, intenzivnog i nelogičnog fobičnog straha izazvanog pojavom, stavovima i ponašanjem drugih ljudi, koji mogu da ponize i uvrijede, ili, pak, u čijem će prisustvu osoba možda da učini nešto što će biti nepristojno ili neprijatno [1,2]. Fobija ima tri karakteristike:

1. anticipaciju (strah od pomisli i očekivanje susreta sa fobičnim situacijama - strah od straha), 2. strah pri susretu sa fobičnom situacijom, i 3. ponašanje sa izbjegavanjem. Osnovu socijalne fobije čini strah koji ima sljedeća svojstva:

subjektivno - verbalna, tjelesna, ponašajna, kao i ona koja se povezuju sa crtama ličnosti, tj. organizacijom karaktera. Subjektivno-verbalna komponenta ogleda se u svjesnom doživljavanju straha, koji osoba prepoznaje kada ostvaruje kontakt sa drugim ljudima u okviru različitih socijalnih situacija. Tjelesne manifestacije straha: lupanje srca, znojenje, drhtanje, crvenjenje i sl. posljedica su hiperaktivnog autonomnog nervnog sistema. U ponašajnom smislu karakteristično je fobično ponašanje izbjegavanja svih socijalnih kontakata i situacija koje plaše. Karakteristične crte ličnosti i organizacija karaktera osoba, stalni su izvor strahovanja. Osobe sa socijalnom fobijom najčešće su nesigurne, imaju nisko samocjenjenje i samopoštovanje, zbog čega su stalno napete i nervozne. Preokupirane su idejama da će njihove loše osobine da privuku pažnju drugih, koji će ih kritikovati ili loše procijeniti.

Iako je socijalna fobija dugo vremena bila zanemareno područje, neosporno je da je još od najranijih dana razvoja čovjeka, socijalni strah bio dio njegovog emocionalnog iskustva. Strah je iznenadio mnoge koji su trebali da govore ili da se prikažu na javnim mjestima ili pred značajnim ličnostima. Socijalna fobija može da dovede do, manje ili više, izraženih ličnih, porodičnih, profesionalnih, radnih i opšte društvenih i kulturnih osiromašenja, što utiče da kvalitet života bude ispod uobičajenog nivoa. Dosadašnja istraživanja su pokazala da ona najčešće počinje između 13. i 26. godine života [1], pa je cilj ovog istraživanja bio da se utvrdi intenzitet socijalne fobije kod adolescenata, te da se ispita da li postoji povezanost između pola, redosljeda rođenja i obrazovnog uzrasta ispitanika, sa jedne strane i stepena socijalne fobije, sa druge strane.

## Metode rada

U ovom istraživanju korištene su dvije osnovne metode za prikupljanje podataka: metod teorijske analize primarnih i sekundarnih izvora i sistematsko-neeksperimentalni metod [3,4].

Metoda teorijske analize obuhvatila je prikupljanje podataka o psihološkoj pojavi iz literature, te naučnih i stručnih radova. Sistematsko - neeksperimentalni (survey) metod

primjenjen je kao tipično terensko istraživanje, koje je pomoglo da se na odgovarajućem uzorku, uz pomoć odgovarajućih instrumenata, prikupe potrebni podaci [4]. Uzorak ovog empirijski-neeksperimentalnog istraživanja sačinjavaju učenici srednjih škola u Foči i studenti Filozofskog fakulteta na Palama, ukupno 200 ispitanika. U uzorak su uvršteni samo oni ispitanici koji imaju jednog brata ili sestru, tj. žive u porodici sa dvoje djece. Strukturu uzorka, s obzirom na socijalno-statusna obilježja, sačinjava 100 učenika i 100 studenata, od čega je 71 ispitanika muškog pola, a 129 ispitanika ženskog pola, dok je prvorodjenih 108, a 92 ispitanika su drugo dijete u svojoj porodici.

Od instrumenta za prikupljanje podataka primijenjeni su:

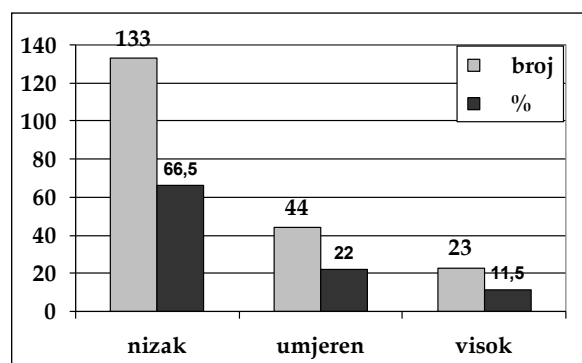
- upitnik za prikupljanje podataka o socijalno statusnim karakteristikama ispitanika,
- skala za procjenu socijalne fobije (Prilog 1).

Podaci prikupljeni upitnikom za socijalno statusna obilježja, odnose se na pol ispitanika, redosljed rođenja i obrazovni status. Drugi instrument, skala za procjenu socijalne fobije preuzeta sa REBT instituta u Beogradu, sastoji se od 17 tvrdnji, na koje su ispitanici trebali da odgovore u kojoj se mjeri odnose na njih. Uz ponuđene tvrdnje postoji skala procjene od 0 - 4 i to u značenju: 0 - nimalo, 1 - malo, 2 - osrednje, 3 - mnogo, 4 - ekstremno [5].

Obrada podataka vršena je pomoću paketa za statističku obradu podataka (SPSS). U početnoj fazi istraživanja pronađene su frekvencije i izračunati procentualni odnosi. Za konačnu analizu dobijenih podataka korišteni su sljedeći statistički postupci: mjere srednjih vrijednosti i odstupanja od njih,  $\chi^2$  - mjera razlika među segmentima ukrštenih varijabli. [2].

## Rezultati

Osnovni cilj istraživanja bio je da se provjeri u kom stepenu je prisutna socijalna fobija kod mladih i da li je to uslovljeno njihovim socijalno statusnim obilježjima. Na grafikonu 1 prikazana je distribucija intenziteta socijalne fobije. Dobijeni rezultati pokazuju da 133 (66,5%) ispi-



Sk=1,234  
Ku=0,153

Grafikon 1. Distribucija intenziteta socijalne fobije

tanika posjeduje nizak stepen socijalne fobije, kod 44 (22,0%) ispitanika prisutna je umjerna socijalna fobija i kod 23 (11,5%) ispitanika simptomi socijalne fobije veoma su izraženi.

Rezultati iz tabele 2 pokazuju da ne postoji statistički značajna povezanost između pola ispitanika i intenziteta socijalne fobije, jer dobijeni  $\chi^2 = 0,400$  za  $df=2$  (Tabela 2) nije statistički značajan ni na jednom nivou značajnosti ( $p=0,819$ ). Ovakvi rezultati govore da postoje velike sličnosti i neznatne razlike u ispoljavanju socijalne fobije kod ispitanika muškog i ženskog pola. Nisku socijalnu fobiju ispoljilo je 69% ispitanika muškog pola i 65,1% ispitanika ženskog pola, dok je visoku socijalnu fobiju ispoljilo 9,9% ispitanika muškog pola i 12,4% ispitanika ženskog pola. Umjeren intenzitet socijalne fobije ispoljava 21,1% ispitanika muškog pola i 22,5% ispitanika ženskog pola. Najveći procenat prvorodne djece 63,9% pokazuje nizak intenzitet socijalne fobije, zatim umjeren 25%, dok 11,1% prvorodne djece pokazuje visok intenzitet socijalne fobije. Zastupljenost socijalne fobije kod drugorođene djece pokazuje da 69,6% drugorođene djece ispoljava nizak intenzitet socijalne fobije, 18,5% umjeren, a 12,0% visok intenzitet socijalne fobije. Ovako distribuirani rezultati, kao i dobijeni  $\chi^2=1,232$ , za  $df=2$  i  $p=0,540$ , pokazuju da razlike u ispoljavanju socijalne fobije kod prvorodne i drugorođene djece nisu statistički značajne (Tabela 2). Rezultati iz tabele 1 pokazuju da je u kategoriji sa niskom socijalnom fobijom 69% učenika, a nešto manje studenata 64%, dok je visok nivo socijalne fobije ispoljilo 13% učenika i 10% studenata. U kategoriji sa umjerenim

**Tabela 1.** Socijalno-statusna obilježja i intenzitet socijalne fobije

		Socijalna fobija			Ukupno
		niska	umjerena	visoka	
Pol	muški	49; 69,0%	15; 21,1%	7; 9,9%	71; 100%
	ženski	84; 65,1%	29; 22,5%	16; 12,4%	129; 100%
Redosljed rođenja	prvo dijete	69; 63,9%	27; 25,0%	12; 11,1%	108; 100%
	drugo dijete	64; 69,6%	17; 18,5%	11; 12,0%	92; 100%
Obrazovni uzrast	učenik	69; 69,0%	18; 18,0%	13; 13,0%	100; 100%
	student	64; 64,0%	26; 26,05%	10; 10,0%	100; 100%

**Tabela 2.** Statistička značajnost odnosa socijalne fobije i socijalno-statusnih obilježja adolescenata

Socijalno-statusna obilježja	Statistička značajnost
Pol	$\chi^2=0,400$ df=2 p=0,819
Redosljed rođenja	$\chi^2=1,232$ df=2 p=0,540
Obrazovni uzrast	$\chi^2=2,034$ df=2 p=0,362

intenzitetom socijalne fobije je 18% učenika, a 26,05% studenata. Ipak, dobijena razlika u distribuciji socijalne fobije kod učenika i studenata nije statistički značajna, što potvrđuje izračunati Hi kvadrat ( $\chi^2=2,034$  uz df=2 i p=0,362, Tabela 2.

## Diskusija

Adolescencija je prelazni period od djetinjstva do relativne zrelosti, period u kome dolazi do različitih tjelesnih, seksualnih i psiholoških promjena kao i do promjena na društvenom planu u relacijama sa roditeljima i vršnjacima. Istovremeno dok doživljava velike promjene vezane za biološko sazrijevanje, mlada osoba suočava se sa brojnim razvojnim zadacima: da postane samostalna, da se separira od roditelja, da postane seksualno prilagođena, mora da se bori za svoj lični identitet, da ispunjava školske obaveze i priprema se za neko zanimanje. U ovom periodu često mladi ne mogu izaći na kraj sa povišenjem psihičke tenzije, brojnim konfliktima i osjećajem podređenosti roditeljima (sa jedne strane oni žele samostalnost, dok su sa druge zavisni od roditelja). Usljed toga kod njih dolazi do konfuzije identiteta, izolovanosti, strepnje, neodlučnosti, sumnjičavosti i nesigurnosti, čime se stvaraju preduslovi za poteškoće koje mogu rezultirati

bilo žestokom pobunom ili pretjeranom nesamostalnošću. Kao smetnja u socijalnom funkcionisanju adolescenata često se javlja socijalni strah, koji može da pređe u oblik koji osiromašuje kvalitet življenja i da dovede do socijalne disfunkcionalnosti. U kom stepenu je prisutna socijalna fobija kod mladih i da li je to uslovljeno njihovim polom i redosljedom rođenja provjereno je ovim istraživanjem.

Strahovi i različiti oblici anksioznosti sastavni su dio razvoja svakog djeteta. Procjenjuje se da preko 90% djece u dječjoj i adolescentskoj dobi ima najmanje jedan specifični strah, a većina ima više strahova [6]. Savremeni istraživači navode da su anksiozni poremećaji među najčešćim poremećajima dječje i adolescentne dobi, ako ne i najčešći. Različitim istraživanjima utvrđeno je da se javljaju kod 8 do 9% opšte populacije. S druge strane, Langley, Bergman i Piacentini (2002) smatraju da se prevalencija anksioznih poremećaja kreće i do 20% na uzorku djece normalne populacije [7]. Rezultati našeg istraživanja ne odstupaju od dosadašnjih istraživanja i pokazuju da je kod adolescenata prevalenca izražene socijalne fobije 11,5%. Nizak stepen socijalne fobije ispoljava 66,5% ispitanika, kod 22,0% ispitanika prisutna je umjerena socijalna fobija, a visok stepen socijalne fobije ispoljava 11,5% ispitanika. Rezultati koji su dobijeni izračunavanjem skjunisa ( $Sk=1,234$ ) pokazuju da je distribucija podataka u odnosu na normalnu krivu pozitivno asimetrična (Grafikon 1), a vrijednost kurtozisa ( $Ku=0,153$ ) pokazuje da se radi o leptokurtičnoj krivi, tj. da je izduženija u odnosu na oblik normalne krive. Slični podaci o učestalosti socijalne fobije prisutni su u novijim ispitivanjima, gdje se navodi da je učestalost socijalne fobije u dječjoj i adolescentskoj dobi u rasponu od 7% do 12%, pa čak i 16% [8].

Prema istraživanjima, učestalost socijalnog anksioznog poremećaja kreće se između 13,3% u SAD [10] i 14,4% u Evropi [11].

Kada je riječ o polnoj zastupljenosti socijalne fobije neka epidemiološka ispitivanja pokazuju da je u opštojoj populaciji socijalnom fobijom pogođeno nešto više žena nego muškaraca (3:2) [8,9], dok je u kliničkim populacijama odnos polova najčešće izjednačen. Poulton i saradnici navode da mlađa djeca i djevojčice doživljavaju veći broj strahova od starije djece i dječaka [12]. S obzirom na socio-kulturne uslove sredine u kojoj živimo preovladava mišljenje kako su muškarci osobe „jačeg“ pola, te kao takvi, ne pokazuju strah u socijalnim situacijama, ne plaše se autoriteta, nemaju tremu pred javnim nastupom, niti se boje kritika drugih ljudi. Dosadašnja istraživanja su pokazala da muškarci češće pribjegavaju uzimanju alkohola i tako suzbijaju socijalni strah, dok ženske osobe suočene sa socijalnim strahom češće se povlače, ostaju u kući, izbjegavaju druženje, što utiče da se socijalni strah uveća [1]. Kako se za osobe ženskog pola kaže da su emotivnije, ranjivije i osjetljivije na kritiku od muškog pola, u ovom istraživanju provjereno je da li postoji značajna razlika u ispoljavanju socijalne fobije kod polova. Dobijeni rezultati pokazuju da se niska socijalna fobija javlja kod svake druge osobe muškog i ženskog pola, da se umjerena socijalna fobija javlja kod svake pete osobe muškog pola i svake četvrte osobe ženskog pola, a visoka socijalna fobija javlja se kod svake desete osobe muškog pola i svake osme osobe ženskog pola (Tabela 1). Dobijeni  $\chi^2=0,400$  za  $df=2$ , nije statistički značajan ( $p=0,819$ ) što govori da postojeće razlike u intenzitetu socijalne fobije kod ispitanika različitog pola nisu sistematske, te da se mogu objasniti uobičajenim variranjem pojave od uzorka do uzorka, odnosno pol ispitanika nije bitna determinanta koja utiče na pojavu socijalne fobije.

Među potencijalnim faktorima koji u djetinjstvu povećavaju rizik za nastajanje socijalne fobije, najveća se važnost pripisuje stilu odgoja djeteta. Retrospektivni izvještaji odraslih osoba sa socijalnom fobijom, te direktna opažanja interakcije roditelj - dijete upućuju na vaspitni stil roditelja koji karakteriše povećana kontrola i previše zaštitničko ponašanje [13]. Dosadašnja saznanja pokazuju da postoji razlika u odgoju i vaspitanju prvorodne i

kasnije rođene djece, što rezultira formiranjem drugačijih crta ličnosti i ponašanja djece. Navodi se da su starija djeca, ako je u porodici više djece, obično ozbiljnija nego mlađa, da ih više privlači ono što interesuje odrasle, da su zatvorenija, manje druželjubiva, manje vedra. Mlađa djeca su veselija, vedrija i bezbrižnija. Istraživanja pokazuju da je i stepen neuroticizma manji kod drugorođene nego kod prvorodne dece [14]. Rezultati našeg istraživanja pokazali su velike sličnosti i neznatne razlike u distribuciji socijalne fobije kod prvorodne i drugorođene djece. Nizak intenzitet socijalne fobije ispoljava 63,9% prvorodne djece i 69,6% drugorođene djece, umjeren intenzitet socijalne fobije ispoljava 25% prvorodne djece i 18,5% drugorođene djece. Visok intenzitet socijalne fobije javlja se kod svakog devetog prvorodenog djeteta ili kod 11,1% prvorodne djece, dok se visok intenzitet socijalne fobije javlja kod svakog osmog drugorođenog djeteta ili kod 12% drugorođene djece (Tabela 1). Testiranjem značajnosti dobijenih razlika u ispoljavanju socijalne fobije, s obzirom na redosljed rođenja, može se zaključiti da ne postoji povezanost između redosljeda rođenja i intenziteta socijalne fobije, jer  $\chi^2$  nije statistički značajan ( $p=0,540$ ).

Kliničke i psihoterapijske studije pokazale su da se socijalna fobija ispoljava veoma rano, najčešće u predadolescentnom i adolescentnom dobu. Rani početak socijalne fobije, prije desete godine, zabilježen je kod 40% svih oboljelih, dok se definitivno uobličavanje i ispoljavanje poremećaja dešava oko dvadesete godine, što je slučaj sa 95% svih oboljelih [15]. Jedan od zadataka u ovom istraživanju bio je provjeriti postoji li povezanost između socijalne fobije i trenutnog obrazovnog uzrasta. Dosadašnja istraživanja povezanosti socijalnog straha i stepena obrazovanja, davala su oprečne rezultate. Neka od njih su pokazala da ne postoje nikakve veze između stepena obrazovanja i socijalne fobije [16], druga da je ona češća kod osoba sa visokim obrazovanjem [17], i treća da je niži stepen obrazovanja češći [18]. Učenici i studenti u periodu adolescencije susreću se sa različitim obavezama i promjenama kojima moraju da se prilagode. Nisu rijetki nesporazumi, konflikti i svađe sa profesorima, roditeljima i vršnjacima. Za razliku od učenika, koji dok pohađaju školu, još uvijek žive sa roditeljima, period studiranja obično

zahtjeva odvajanje od roditelja, uspostavljanje novih socijalnih relacija, prihvatanje samostalnosti i odgovornosti. Pored toga potrebno je da studenti uspostave odgovarajuće socijalne i emocionalne odnose, kao i da se prilagode novim uslovima učenja. Adaptacija na nove uslove života i rada, ispunjavanje očekivanja roditelja (koji nerijetko postavljaju previsoke zahtjeve) u vezi sa postignućima na fakultetu, mogu izazvati niz psiholoških teškoća (strahovi, frustracije, anksioznost) i negativno se odraziti na psihosocijalni razvoj [19]. Rezultati dobijeni ovim istraživanjem pokazuju da se visoka socijalna fobija javlja kod svakog osmog učenika i svakog desetog studenta, da se umjerena socijalna fobija javlja kod svakog šestog učenika i svakog četvrtog studenta, a niska socijalna fobija javlja se kod svakog drugog učenika i svakog drugog studenta. Odnosno, kao što se vidi iz Tabele 1 u kategoriji sa niskom socijalnom fobijom je 69% učenika, a nešto manje studenata (64%). Visok nivo socijalne fobije ispoljilo je 13% učenika i 10% studenata, a umjerenim intenzitet socijalne fobije prisutan je kod 18% učenika, a 26,05% studenata. Izračunati Hi kvadrat ( $\chi^2 = 2,034$  uz  $df=2$  i  $p=0,362$ ) pokazuje da ne postoji statistički značajna povezanost između socijalne fobije i obrazovnog uzrasta, kao što su pokazala i neka ranija istraživanja [16].

## Literatura

1. Erić LJ. Socijalna fobija. Beograd: Medicinski fakultet; 1998.
2. Starčević V, Kelin K. Savremeno određenje, dijagnoza i lečenje stanja straha Psihijatrija danas 1994;26 (2-3):119-146.
3. Bajraktarević J. Metodologija psiholoških istraživanja, skripta. Sarajevo. 2003.
4. Rot N. Opšta psihologija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; 2004.
5. Bukvić A. Načela izrade psiholoških testova. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; 2006.
6. Vulić-Prtorić A. Strahovi u djetinjstvu i adolescenciji. *Suvremena psihologija* 2002;5(2): 271-293.
7. Langley AK, Bergman RL, Piacentini JC. Assessment of childhood anxiety. *Int Rev Psychiatry* 2002;14(2):102-113.
8. Wittchen HU, Fehm L. Epidemiology and natural course of social fears and social phobia. *Acta Psychiatrica Scand* 2003;417(Suppl):4-18.
9. Weissman M, Bland RC, Canino GJ, et al. The cross-national epidemiology of social phobia: a preliminary report. *Inter Clin Psychopharmac* 1996;11( suppl 3):9-14.
10. Magee WJ, Eaton WW, Wittchen HU, et al. Agoraphobia, simple phobia and social phobia in the National Comorbidity Survey. *Arch Gen Psychiatry* 1996;53:159-168.
11. Weiller E, Bisslerbe JC, Boyer P, et al. Social

## Zaključak

Iako se do početka XX vijeka socijalni strah najčešće smatrao normalnom crtom karaktera ljudi i nije bio određivan kao psihijatrijski poremećaj ili bolest, istraživanja socijalne fobije su posljednjih godina u velikom zamahu i plijene pažnju stručnjaka različitih disciplina i orijentacija. Smatra se da je učestalost socijalne fobije u dječjoj i adolescentskoj dobi u rasponu od 7% do 16%, što je potvrdilo i ovo istraživanje gdje je visok nivo socijalne fobije ispoljilo 11,5% adolescenata. Najveći procenat ispitanika pokazuje nizak i umjeren nivo socijalne fobije (88,5%). Pol ispitanika nije značajno uticao na intenziteta socijalne fobije, pa možemo zaključiti da je socijalna fobija skoro ravnomjerno zastupljena kod osoba oba pola. Ne postoji statistički značajna povezanost između redosljeda rođenja i socijalne fobije, a između učenika i studenata u ispoljavanju socijalne fobije, nema statistički značajne razlike. Može se zaključiti da obuhvaćena socijalno - statusna obilježja nisu bitni faktori koji utiču na socijalnu fobiju, ali dobijeni rezultati predstavljaju samo jedno od mogućih polazišta u procesu istraživanja ovog fenomena. Brojna pitanja o socijalnoj fobiji ostaju i dalje otvorena i mogu predstavljati podsticaj istraživačima različitih usmjerenja.

- phobia in general health care: an unrecognised untreated disabling disorder. *Br J Psychiatry* 1996;168:169-174.
12. Poulton R, Trainor P, Stanton W, McGee R, Davies S, Silva P. The (in)stability of adolescent fears. *Behav Res Ther* 1997;35(2): 159-163.
  13. Rapee RM, Spence SH. The etiology of social phobia: Empirical evidence and an initial model. *CliniPsychol Rev* 2004;24:737-767.
  14. Škorc B. Uvod u psihologiju opažanja i kognitivnu psihologiju. Beograd: Fakultet likovnih umjetnosti Univerziteta u Beogradu; 2012.
  15. Kendell K, Neale M, Kessler R, Heath A. Childhood parental loss and adult psychopathology in wome: A twin study perspective. *Arch. Gen. Psychiat.* 1992;49:397-408.
  16. Degonda M, Angst J. The Zurich study: XX Social phobia and agoraphobia. *Eur Arch Psychiat Clin Neur* 1993;243:95-102.
  17. Polland CA and Henderson JG. Four types of social phobia in a community sample. *J Nerv Ment Dis* 1998;176:440-445.
  18. Lepine JP. Diagnosis and epidemiology of social phobia. *European Neuropsychopharmacol* 1993;3(3):186-187.
  19. Božin A. Ličnost i stres. Vršac; Viša škola za vaspitače i Odjel učiteljskog fakulteta; 2001.

## Prilog I

### Anketni list

Upitnik koji je pred vama pripremili smo u namjeri da ispitamo vaša osjećanja i ponašanja u vezi sa socijalnim situacijama. Rezultate do kojih dođemo koristićemo isključivo u naučne svrhe.

Za svaki od navedenih problema zaokružite broj sa desne strane koji najpribližnije označava u kojoj mjeri vas je uznemiravao tokom proteklih nedjelju dana.

Ispitivanje je anonimno i nema potrebe da se potpisujete.

Hvala na saradnji.

R.br.	Tegoba	nimalo	malo	osrednje	mного	ekstremno
1.	Plašim se autoriteta	0	1	2	3	4
2.	Muči me crvenjenje pred drugim ljudima.	0	1	2	3	4
3.	Pribojavam se odlaska na zabave i proslave.	0	1	2	3	4
4.	Izbjegavam da govorim sa ljudima koje ne znam.	0	1	2	3	4
5.	Strahujem od mogućnosti da me neko kritikuje.	0	1	2	3	4
6.	Izbjegavam da uradim neke stvari od straha da se ne obrukam.	0	1	2	3	4
7.	Plašim se preznojanja pred drugim ljudima.	0	1	2	3	4
8.	Izbjegavam da idem na zabave.	0	1	2	3	4
9.	Izbjegavam da budem u centru pažnje.	0	1	2	3	4
10.	Plašim se razgovora sa nepoznatim.	0	1	2	3	4
11.	Izbjegavam da održim govor.	0	1	2	3	4
12.	Po svaku cijenu nastojim da izbjegnem kritiku.	0	1	2	3	4
13.	Smeta mi lupanje srca kad sam u društvu.	0	1	2	3	4
14.	Bojim se da nešto radim kada me ljudi posmatraju.	0	1	2	3	4
15.	Strahujem da ću se obrukati ili izgledati glupo pred drugim ljudima	0	1	2	3	4
16.	Izbjegavam da govorim sa bilo kakvim autoritetom.	0	1	2	3	4
17.	Smeta mi kada drhtim ili se tresem pred drugim ljudima.	0	1	2	3	4

## Socially status features as determinants of social phobia in adolescents

Olivera Kalajdžić

Faculty of Medicine Foča, University of East Sarajevo, The Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

**Introduction.** Approaching the study of social phobia, the intention was to contribute to clarifying some aspects of this phenomenon. The subject of the study was social phobia in adolescents as well as testing if this phenomenon was conditioned by socially status features of respondents.

**Methods.** The method of theoretical analysis of primary and secondary resources was used as well as survey method. Data was collected by means of survey of socially status features and evaluation scale of social phobia. The sample of respondents encompassed 200 adolescents. Data processing was done by application of measures of mean values and aberrations from these values as well as measures of statistical significance between segments of cross variables.

**Results.** Obtained data are firstly shown as distribution intensity of social phobia, and then the nature of relation between dependent and independent variables is presented. The results exhibit that 133 (66.5%) respondents have a low level of social phobia, in 44 (22.0%) respondents there is moderate social phobia and in 23 (11.5%) respondents the symptoms of social phobia are highly pronounced. There are huge similarities and little differences in female and male respondents regarding the expression of social phobia. The differences in expression of social phobia in first-born and second-born children are also not statistically significant, and there is no statistically significant correlation between social phobia and educational age.

**Conclusion.** The highest percent of respondents exhibits the low and moderate level of social phobia (88.5%), while the prevalence of expressed social phobia in adolescents is 11.5%. Socially status features (sex, order of birth and educational age) are not significant determinants which influence the intensity of social phobia.

**Keywords:** social phobia, phobic fear, adolescence